

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Дияна Георгиева

на дисертационен труд

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“

в област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.2. Педагогика

докторска програма *Специална педагогика*

Автор: Теодорос Евангелос Баксеванидис

Тема: „Стратегии за повишаване на социалните умения у ученици от аутистичния спектър в общообразователни условия“

Научен ръководител: проф. д-р Мира Цветкова-Арсова, дпн

1. Административни акценти по конкурса

Със заповед № РД-20-662/19.12.2023 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ съм включена в научното жури на **Теодорос Евангелос Баксеванидис** по процедурата за защита на дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен „Доктор“. Теодорос Баксеванидис е докторант на редовна форма на обучение по професионално направление 1.2. Педагогика (*Специална педагогика*) във Факултет по науки за образованието и изкуствата.

2. Общо описание на представените материали

Представеният от Теодорос Баксеванидис комплект материали на електронен носител включва изискуемите документи според специфичните изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“.

Рецензията на дисертационен труд е с обем от 171 страници текст, систематизиран в четири глави, заключение, библиография (223 заглавия – всички на латиница) и приложение. Визуалният материал обхваща 22 таблици и 26 фигуративни изображения.

3. Актуалност на темата и целесъобразност на поставените цели и задачи

Разработеният от докторант Баксеванидис дисертационен труд е посветен на особено значима и актуална тема. В съвременните изследвания се отделя

особено внимание на въпроса за развитието на социалните умения при деца с нарушения от аутистичния спектър. Повишеният интерес на изследователите се провокира предимно от факта, че проблемите в социалната сфера сериозно препятстват социалната адаптация на тази категория деца в обикновената класна стая и предизвикват деструктивни патерни на поведение. Прилагането на релевантни стратегии позволява да се насърчава увереността и индивидуалната отговорност на децата за подобряване на социалните умения и формиране на готовност за тяхната генерализация.

4. Познаване на проблема

Докторант Баксеванидис познава литературните постижения в сферата на изследвания проблем, което му позволява да достигне до съответните теоретико-методологични съждения, обобщения и стратегически решения.

5. Методика на изследването

Съдържанието на изследователската методика включва разработен от автора въпросник. Конструиран в 3 секции, въпросникът съдържа 20 формулировки, предназначени за извличане на информация от ангажираните в изследването учители, които работят в структурите на общото образование и притежават опита за педагогическа интервенция на деца и ученици с нарушения от аутистичния спектър. Секция **A** (1 и 2 въпрос) предоставя кратки демографски данни относно пола и възрастта на участниците. Секция **B** (от 3 до 9 въпрос) визира позициите на учителите за формираните поведенчески модели на учениците в класната стая като резултат от липсващи социални умения. Секция **C** (от 10 до 20 въпрос) е с фокус към спецификата на стратегиите и интервенциите, които учителите прилагат за развитие на социалните умения, дефинирани като един от най-важните аспекти в обучението и терапията на децата с изразена аутистична симптоматика.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В увода докторантът умело е очертал с няколко щриха актуалното състояние на избора от него проблем и на тази основа е формулирал целта на изследването, с което привлича вниманието на читателя към неговата особена практическа значимост.

В **първа глава** е разгледана феноменологията на аутизма. Специално място е отредено на позиции, свързани с обособяване на неговия дефинитивен модел в исторически контекст, с многообразните етиологични механизми, провокиращи възникването на дизонтогенезията. В направения от докторанта обзор се проявява фактът, че клиничната експресия на синдрома се характеризира с множество симптоми с различна степен на тежест. Стига се до обобщението, че няма единен поведенчески модел, типичен за различните симптоматични единици – от една страна, а от друга – съществуват общи признаци, присъстващи при доминиращата

част от популацията (например, специфични социални черти). Втората част на първа глава е посветена на социалните умения, които са в основата на изграждане на позитивни взаимодействия при децата с аутизъм. Анализирани е връзката „емоционална интелигентност – социална компетентност“. В сравнителен план се извеждат особеностите на социалните интеракции при деца с типично и атипично развитие.

Във **втора глава** се дискутира проблемът за обучението на децата с нарушения от аутистичния спектър. Във фокуса на внимание попада моделът на приобщаващото образование с всички негови позитиви. На подробен коментар са подложени въпроси, свързани с ролята на учителите, работещи в общообразователните и специализираните структури и техните отговорности за осигуряване на подкрепяща среда. Представени са някои алтернативни образователни подходи и стратегии, които се отличават с висока честота на приложение: ТЕАССН подход, Приложен поведенчески анализ (АВА), социални истории и др. Очертани са и бъдещите перспективи за формиране и развитие на социалните умения при разглежданата категория деца.

Трета глава е посветена на методологията на емпиричното изследване. Ясно са уточнени целта, задачите и основната теза на изследването. Формулирани са 3 хипотези, като третата припокрива част от съдържанието на втората хипотеза. Участниците в изследването са разпределени в две групи според критерия *субекти на образователния процес*: 53 учители, работещи в сферата на общото образование и разполагащи с достатъчен опит в педагогическата интервенция на деца с нарушения от аутистичния спектър, и 2 ученици, обучавани в обикновения клас.

В **четвърта глава** се представят резултатите, получени в хода на експерименталното проучване. Традиционно са описани демографските характеристики пол и възраст. Анализирани са поведенческите модели, които децата демонстрират в класната стая поради липса на развити социални умения, с което се потвърждава 1 изследователска хипотеза. Направен е коментар относно мнението на учителите за успешно работеща технология в обучението и терапията на децата. Подробният анализ на двата случая подкрепя тезата за това, че прилагането на релевантни стратегии наистина служи за подобряване на социалното функциониране на децата (верифицират се 2 и 3 хипотеза) в посока на (1 случай): фокусиране на вниманието; изпълнение на поставените задачи; даване на адекватни отговори на въпроси и изпълняване на инструкциите на учителя; взаимодействие със съучениците под формата на вземане на участие в групови игри, инициране на разговори, предлагане на помощ, споделяне на храна и играчки; спазване на правила и (2 случай): отправяне на поздрав към съучениците; участие в диалог, участие в дискусиите в хода на учебния час; осъществяване на сътрудничество със съучениците, самостоятелно завършване

на учебна дейност, демонстриране на умения за инициране на разговор; постигане на автономност.

Текстът в 4 глава е подкрепен с визуален материал и завършва със съответните изводи, формулирани въз основа на получените данни.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научните приноси на дисертационния труд могат да се обособят в две области: теоретична и научно-приложна. Приемам така посочените приноси за валидни и значими.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът е предложил 3 публикации в периода 2019 – 2020 г., чието съдържание е пряко обвързано с темата на дисертацията. Всички са със самостоятелното участие на автора.

9. Автореферат

Авторефератът включва абзаци от съдържането на дисертационния труд. Спазена е хронологията на изложението. Налице е ясна логическа и смислова връзка между отделните части на текста.

10. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам по-широка популяризация на получените резултати, тъй като те имат приложна стойност в гръцката образователна практика.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Теодорос Баксеванидис съдържа полезни за науката и практиката резултати, които са в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Оценявам положително проведеното научно изследване и предлагам на уважаемото научно жури **да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на Теодорос Евангелос Баксеванидис** в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика, Докторска програма *Специална педагогика*.

12.03.2024 г.

Изготвил становището:

/доц. д-р Дияна Георгиева/